

VVM NON Sine magno labore, magnaque industria Commentarios in Dioscoridem edidisse, quemadmodum doctis quamplurimis, præclarisque materiae medicae studiosis hosce labores nostros non ingratos fore sperabam, sic neminem tam peruersum, inuidum, improbumque fore iudicavi, qui non potius optimi consuleret (vt ingenuè fatear) candidos nostros, & sinceros conatus, quam iniquius quidpiam de his existimaret. Etenim quum semper me admodum delectauerit medica materia, & temporis & studij illi tantum impenderim, vt aliquid quoque nostrum in hac facultate valere iudicium crediderim, ingenui honestique uiri munus esse putavi, sua indu-

Commentarij in Dioscoridē magno labore sunt editi.

Ingenui uiri munus.

Quā ob causam Commentarij in Dioscoridē latinè sunt editi, & plantarum imaginibus illustrati.

Ingenui uiri munus.

Ingenui uiri munus.

Cur edita hæc sit Apologia.

Calūnia prima de Meo.

Calumniare fellitur.

stra, & labore parta, ne Reipublicæ inuidere videretur, in commune omnium studiosorum vsum in publicū promere. Hanc itaque ob causam hoc mihi ingenuum, honestumque videbatur, vt id quod vnusquisque in quolibet scientiæ genere, vel ingenio, vel doctrina, vel longa, diuturnaque lucubratione, obseruantiaque sibi priuatim, & non quasi priuatum, & sibi proprium fuerit assequutus, cōtineat, sed in commune totius reipublicæ emolumentum pro viribus libenter effundat. Hoc cum iam pridem à me esset factum, non sine fructu fortasse, nec (vt audio) absque magna multorum præclarissimorum uiro- rum laude, quibus meæ elucubrationes placuerunt, tametsi ij nec me nouerint, nec viderint unquam; non leuiter sum excitatus, vt libentius, & alacrius nouum susciperem laborem, vt eæ auerentur, plantarum imaginibus decorarentur, & latino sermone cuderentur. At dum acriori, intentiorique, quam hætenus in hac versor opinione, & iam opus prelis Erasmijs subesset, frequentibus amicorum literis ad aures meas peruenit incredibilis Amathi cuiusdam Lusitani intemperantia. Id quod non parum fortassis ab hoc meo me diuertisset instituto, nisi ab hoc vno contemni, & arrodi audiuisset, quæ tot præstantissimorum authorum iudicia comprobarent. Verumtamen non adeo horum tot hominum iudicio stare volui, quin & ille Lusitanus, quem immodestissime in meos inuechi commentarios audieram, non nihil me commoueret. Non enim arbitrabar hominem illum tanta posse duci temeritate, vt ea, quæ passim ab omnibus penè probarentur, sine magna ratione, & consilio conuellere, & lacerare auderet. Quamobrem curauī sedulo, vt eius libri ad me deferrentur, non alio profecto animo, quam quod philosophi munus, & meæ modestiæ semper duxi, non ea peruicacia proprijs affigi, vt eorum improbaretur opinio, qui melius & sanius aliquid sentirent. Equidem putabam quod cum Lusitanus ille omnium vltimus Dioscoridis codicem expendisset, adeo omnia cribrasset, & excussisset, vt nullus reliquus fuerit ambigendi locus. Mouebat quoque istius Centurionis nomen, quem centurias quasdam digessisse aiebant. Sed vbi primum eius enarrationes intueri ceperam, longè aliter quam putaram, euenisse cognoui. Quandoquidem præter calumnias mihi falsò ascriptas, nil aliud quam inuidientissimum animum, ac loquacem, & ineptum hominem obseruare potui. Nescio profecto magis ne me offenderit hominis imperitia, qui nullo iudicio, nulla ratione aliena præceps & insanissime damnet, an improbitas, & insignis nequitia, quod tam impudenter ex his ipsis, quæ in alios calumniatur, suas agit prædas, & tanquam sua quasi vindicat. Verum vt suam agnoscat inscientiam, nec suis calumnijs quicquam nostræ detrahat authoritati, aut publicæ utilitati, quin & ne in posterum fortè honestissimum nostrum, vel aliorum impediatur cursum, cogor sanè eius ineptias aperire, ne videar id mali ad posteros relegare, si præsentibus culpis ignoscerem. Licebit itaque nobis nostram pro virili defendere, & ex omni parte tueri, ne si hæc silentio dissimularem, quis deinde modestiam nostram in conscientiam duceret. Et primò ne aliqua iniuria, aut fraude hic qui tam improbè nos lacesiuit, secum agi putet, ac etiam vt candidus lector facilius deprehēdat, & æquissimè discernat vtriusque controuersiam, antea eius verba ob oculos ponam, ad quæ singulatim mihi respondendum meminero.

A T Videte obsecro, quam grauius, ac vehementer me primum adoriatur Lusitanus, non quasi de herba sibi sit certamen, sed quasi mecum de religione contendat, quam homo inconstans iam pridem turpissimè, ac impudentissimè deseruit. Nec enim (inquit) veritas ipsa occultanda est hac de causa, quia Plinius scriptum reliquerit, suo tempore Meum in Italia non nisi à paucissimis medicis ferri, quem sequutus postea Marcellus Vergilius vir alioqui doctissimus, rei tamen herbariæ non admodum peritus, dixit, nunc, quod sciam, nullum Italiae Meum est. Ob quæ verba Matthiolus Senensis in Italia quoque Meum non reperiri clamat, immò contra Patres Mesues interpretatores acriter agit, qui in Calabria, & Nursiæ montibus Meum nasci affirmant. Quod ita esse crediderim, cum apud Bononiam quoque nascatur, vt testes sunt Nicolaus Nicolucci pharmacopola Ferrariensis, & Gaspar de Gabrielis nobilis Patauinus harum rerum maximus indagator. Accusandus igitur Matthiolus est potius, cum magis negligens in inquirenda hac herba fuerit, quam diligentissimi Patres, qui desudantes Nursiæ montes, vt eam inde eradicarent, ascenderunt. Sed frustra me tanta acerbitate persequitur Lusitanus. Attendat ipse, quanta usus sim modestia in huiusce rei assertionem. Non enim clamor Meum in Italia non reperiri, sed plura sanè esse scribo, quæ me ancipitem reddiderunt, an Meum, quod nunc pro genuino sumitur, legitimum fuerit. A Lusitano iam pridem non didici in Italia quod-

dam

Mei confide-
ratio.

Meum, quod
circūfertur à
genuino plu-
ribus diffidet
notis.

Vulpina Lusi-
tani religio.

Calumnia se-
cunda.

Calūniæ con-
futio.

Plinium quā
doq; non sātis
sibi con-
stare.

Animadu-
ersio in Lusita-
num.

dam circumferri Meum, cum ante ipsum hoc sciuerim. In hanc tamen inclinari me dixi opinionem, illud à genuino ac vero Meo mihi videri longè dissimile. Hoc et si simpliciter à me esset dictum, vt meam hac in parte solum exponerem sententiam, nescio tamen cur accusandus magis illi videar quàm leniter admonendus. At quòd in hanc venerim opinionem, illud in causa fuit, quòd plures huius rei mihi constarent rationes. Etenim est in primis quòd viderim nostratis Mei radices longè crassiores, uegetioresq; quàm genuini expetat historia: quippè longas, & tenues radices Meo reddidit Dioscorides. Est deindè quòd eadem grauius potius, quàm suauiter oleant, quum tamen Dioscoridi Meo radices requirantur odoratæ non graueolentes. Est præterea quòd mansæ parum omninò acrimoniæ respiciant. At quum, Galeno auctore, Meum tertio excessu exalfaciatur, cur non illud genuinum acriori ui pollere existimauerim, quàm quod nuperrimè in vsum medicum concessit? Est etiam, quòd extant manuscripti Dioscoridis codices, qui Meum non Anethi, sed Anisi folijs, conferant. Quod & idem refert Plinius, quem licet reiiciat Amathus, non tamen sine ratione est adductus, vt scriberet non nasci in Italia Meum. Nam cum non nisi à medicis, ijsq; admodum paucis ipsum seratur, magnum & euidentis est argumentum non ibidem sua sponte progigni. Quorsum velut peregrinum à medicis excolebatur, si ubique in Italia nunc illud excrefcere uidemus? His itaque palàm est, vt non ab re in censendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuò decretum volui, non ita facilè de rebus dubijs affirmare, ne id arrogantia potius, temeritatiq; quàm doctrine, & diligentia nobis ascriberetur. Verum tamen nolui ob id prætermittere, quin huiusce Mei imaginem appingerem, non tamen, vt hoc tantum argumento fateri uiderer illam genuinum referre Meum, sed ut illud nobis antea non ignoratum (ut opinari videtur Lusitanus) ostenderem. Quam ob causam non modò illos mihi semper detestandos proposui, qui tam facilè de incertis sententiam ferunt, sed & eos longè magis, qui, ubi fatear, hanc uel illam me non uidisse, nec nouisse stirpem, mox clamitant, & erroris me arguunt. Equidem semper optimi uiri munus esse credidi, ignota, uel dubia potius silentio inuoluere, & nihil de illis determinare, quàm in posteritatis discrimen, falsa pro ueris describere, & dubia pro certis asserere. Quod quandoque fecisse Monachos illos, quos, uulpina quaedam religione, patres Lusitanus appellat, non ambigimus. Sed sanè mirum uidetur, quum nostram, & suam religionem omni flagitio polluerit, dedecore maculauerit, scelere obligauerit, & eam tantum ob causam à sua exulauerit Lusitania, quòd hic tam acriter pro Monachis illis depugnet, qui Iudeorum omne genus maximè persequuntur. Sed & illud etiam mirandum nobis sese offert, quòd hic me tantopere laceffuerit, quòd in eos hæc scripserim, quum tamen ipse pluries Monachos illos aliàs damnat. Id quod etiam cum Plinio fecisse constat. **AT IAM HOMINIS** uidete inconstantem seueritatem, qui & si paulò antè (puto enim me aliter inuadere non potuisse) Plinium ipsum, & alios grauissimos auctores explodere, ac damnare non est ueritus, me tamen quasi rigidus patruus seuerè increpat, quod à Plinio non nihil in Iridis mentione discesserim, ea ratione adductus, quòd is præter Dioscoridis sententiam, candidam Iridem rufæ prætulit his uerbis. Illyrica quoque duorum generum est. Raphanitis à similitudine, quæ & melior: Rhizotomos subrufa. Nouam hic quandam excogitat Lusitanus artem, qua me adoriri posse putat. Nam quum idem Plinius alibi scripserit Iridis radicem cæteris præstare, quæ rufo fuerit colore, ne ulla in tanto uiro obseruari possit dissensio, eam inuenit defensionem fidus patronus, qua haud scio an defendi se uelit ipse Plinius. Atqui Lusitanus priorem clausulam dissoluens ita legit. Illyrica quoque duorum generum est, Raphanitis à similitudine, Reliqua quæ sequuntur in unum coercet cum relatiuo, Quæ & melior Rhizotomos subrufa. O insignem Palæmonem. Non equidem rogabo Amathe, ut dicas, in quo codice tales uideris interpunctiones, cum certò sciam in nullo inueniri. At asseratur iam in medium Frobeniana editio, quam tibi patrocinari putas. Afferatur (inquam) ut statim confusus fileas. An non te pudet editionem hanc uocare in iudicium, ut illicò palàm fiat, quàm grammaticorum omnium iudicio, **ET** particulam, **PRO ETIAM** ibi sumi? Quæ ista connexio? Quæ etiam melior, Rhizotomos subrufa. Nimis sanè multa nobis affers de uerbo, cuius sensus cui libet legenti sole lucidius apparet. Istis grammaticæ confusis legibus nolit (me hercule) defendi Plinius. Malit is communi obliuionis quodam errore (quod & doctissimis & summis uiris inter multa quandoque contingit negotia) lapsus uideri, quàm huic grammatico sua subijci opera. Id ne nouum tibi est in Plinio, ut aliquoties sibi non satis constet? Mihi quidem & studiosis lectoribus nequaquam. Etenim de Castore scribens Plinius libro octauo, capit. 3. castores affirmat dentibus sibi testes abscindere, quum uenatu urgentur, ob hoc se peti gnaros, id quod postea lib. 3. cap. 3. apertissimè negauit, & tanquam fabulosum explosit. De Populo autem agens lib. 16. cap. 23. nullum hanc florem, nullumq; fructum edere ait, quorum oblitus lib. 23. cap. 8. eandem Populum dixit, & uuas, & semen gignere; hoc comitialibus, illas ad unguenta præferens. Quid igitur mirum, quod scelus id erit, si & in Iride, & sibi, & Dioscoridi Plinius repugnasse dicatur? Equidem id flagitium non dico in Plinio summo utiq; auctore, si in tanto opere, & tam uaria lectione aliquando memoriæ fragilitate sit prolapsus, præsertim cum is potius alienam recitet historiam, quàm propriam. Te potius miror Amathe, qui quod tibi lubet, idem cæteris, quum tamen iusta id ratio suadeat, non licere censeas. Nos ueritatem ubique sequimur, eam nulla hominum auctoritate, quoad possumus, patimur obscurari. Non tanti (mihi crede) est æstimandus in Plinio

nio aliquis memoria lapsus, quanti eam, quam de laboribus nostris agis, rapinam æstimandam censemus. Quid enim turpius, impudentius, detestabiliusq; quàm furtiuam frugem ex aliena messe in suum transferre horreum? Quid deinde inhumanius, quàm quem expoliaueris, gladio & conuitijs adoriri? Optimorum ne hæc sunt hominum? Grassatorum, prædonumq;e potius mihi uidentur, quos tu maximè sequutus uideris. Quo fit ut mirum non sit, si primùm è Lusitania pulsus, ac deinde è Germania in Italiam reiectus, iam inde etiam profugus aberras, adeò ut solum ferè non inuenias, ubi iam tutus esse possis. Porro hæc mihi de Lusitano illo dixisse liceat, non ut uidear cum homine pugnare, quem non est ut timeam, neque etiam ut odio prosequar aliquo, præsertim cum nihil sui possideat, ubi possim postea refici, ubi uicerim; sed tantum medicæ materiæ uindicandæ, & honoris nostri sustinendi causa. Potuissem quidem Amathum hunc acriori, uehementiori que sermone reprehendere, primùm quòd tam temerè labores nostros deprædatus sit, deinde quòd falsissimas, seu uolasc; calumnias in me excogitauerit. Postremò quòd ubi aliquid suo Marte cudit, in grauissimos, frequentesque labatur errores. At qui quum probi, ac candidi hominis non sit munus conuitijs, ac maledictis, sed propria uirtute pugnare, ea utar in dicendo modestia, quam animi nostri sinceritas, & eius insolentia exposcere uidebuntur. Quòd si quandoque pietate summa adductus, uel calumniarum iniquitate sauciatus, pauca quædam acerbiora fortasse in hunc deprompsero, rogo atque etiam obsecro, ne quis id mihi uitio uertat. Scio quidem in respondendo me magnam non habere expectationem, quòd nemo iam sit, qui eius legerit libros, quin prius nouerit non modò hominis imperitiam, sed etiam temeritatem. A MEO LUSITANVS de Amomo hæc in me confert. At Matthiolus Senensis cum nos uero carere Amomo sciret, ut illum tamen habeamus, in Lusitaniam nos remittit, ubi ex India nunc delatum contendit: in ea tamen sententia fallitur, cum hucusque Amomum uerum incompertum sit. Hæc ille. Sed planè falsò, cum plura me dixisse scribat, quàm rei ueritas exposcat. Quandoquidem cum nunquam meis scriptis affirmarim Amomum ex India in Lusitaniam conuechi, nec eò quemquam remiserim, ut ille somniasse uideatur, dum meas mentitur lucubrations, & eas (quæ illius est liberalitas) suis uerbis amplificat. Scripsi quidem me à quibusdam non spernendæ fidei medicis accepisse iam primùm ex India in Lusitaniã afferri Amomum, nec sanè plura, quàm hæc. Cæterùm cum eorum sententiam nec probauerim, nec damnauerim, cur hac in re me adeò uellicet, conijcere quidem non possum, nisi quis fortasse in eius maleuolum animum hæc reijciat. Quod autem ille perperam meam acceperit mentem, id argumento esse potest, quòd in commentarijs nostris latino sermone editis, nihil huiusce fabulæ meminerim. AD CALAMVM Odoratum ueniamus, ubi ille grauior, sicut ipse putat, in me admouet machinas, quas idcirco non magno sanè negotio à nobis amolierimur, quòd non aliquo consilio, non aliqua prudentia, aut ratione, sed suo more (propè dixeram moria) id in nos moliri contendat. Arguit me, quòd nixus Theophrasti, & Plinij testimonio certò affirmauerim radicem, qua passim Odorati Calami uice utuntur Sepalsæ, legitimum, genuinumq; esse Acorum: quin & quòd scripserim Calamum Odoratum harundinem esse, non radicem, quibus refragatur his uerbis. At mea sententia decipitur Matthiolus, cum licet Theophrastus, & Plinius in Calamo Odorato calamum, & non radicem laudare uideantur, alibi tamen Calami Odorati radicem desiderant, & eam cæteris calami partibus anteferunt, ut apud Plinium est legere lib. 4. cap. 1. in quo cum Calami Odorati iuuamenta enumerat sic inquit. Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici: efficacissima, & genicula. Per quæ uerba manifestè percipitur, quòd in omni calamo, siue harundine, radix efficacior est pars. Quæ de causa Calami Odorati radix potius, quàm calamus in opus trahenda est, ut meritò hæctenus pharmacopœ hæc preciosa, & exotica radice pro uero, ac genuino Calamo Odorato usi sunt. Quantum uero ad Dioscoridem attinet, si quis introspicens eum accuratius expendere, inueniet illum de radice potius loqui, quàm de calamo, cum radix geniculata dicitur, calamus uerò potius nodis cinctus. His ne tam stolidè me putat concludi Lusitanus? Sed audiat ipse non quàm Matthiolus, qui hæc accuratius priusquam scripserit, pensauit, sed quàm turpiter ipse potius decipiatur, quippè qui temerè Plinij, & Dioscoridis grauissimorum authorum abutitur testimonijs. In primis enim ut eius argumenta dissoluam, & tanquàm inania, & irrita monstrem, non vereor, ne Plinius, aut Theophrastus Calami Odorati radices adeò desiderarint, ut nusquam earum fecerint mentionem. Nam quòd Plinius ait, efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ radici proxima, quis fuerit Plinianæ lectionis, latinique sermonis adeò imperitus, ut non uideat de harundine non de radicibus intellexisse Plinium. Namq; examinaturus quæ nam partes in uniuerso calamo cæteris præstent, nã non radices, ut Lusitanus sua quadam malitia, uel fortassè imperitia in me distorquet, sed partes radicibus proximas cæteris præstare inquit: quod facillè prudens animaduertet lector. Nec enim aliam ob causam putat Plinius maiori uel pollere eas calami partes, quæ propè radices habentur, quàm eadem ibi crassiores, uegetiores, robustioresque in omni harundinum genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis; quo fit, ut etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimauerit Plinius. Quippè & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam Calamum illum prætulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Sed iam ipsum quæso intueamur locum, quem ille quasi uiolentum quoddam telum in me uibrat. At si ulla in eo sit prudentia, si leuius & consideratius uerba Dioscoridis mecum perpenderit, non solum deponet

Calûnia ter-
tia de Amo-
mo.

Calumniæ di-
pulsio.

Calumnia
quarta de Ca-
lamio Odora-
to.

Calumnia di-
lucur.

Calumnia
quinta de
Lusitano.

Calumnia
sexta de
Lusitano.

Calumnia
septima de
Lusitano.

deponet hanc iracundiam, sed fortasè etiam noscet, quàm magno ducatur errore. Nam quòd Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem constat, cum ait. Calamus Odoratus in India nascitur, melior est fuluus, densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. Hæc ille. Quæ tamen perperam Lusitanus intelligit. Quippè calamus in primis harundinem designat, non radicem. Præterea proprium harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantum debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & ubique oclusa spectatur in omni harundinum genere. Ad hæc fuluus color calamo sanè debetur, non radici. Quippè quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quod proprium sit radicis (ut ille contendit) ut ipsa geniculata dicatur, calamus uerò potius nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, ut facillè quis certior fieri poterit, qui eius codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace Asclepio, in Ligustico, in Elaphobosco, in Crateogono, in Gramine, in Equi feto, in Cicuta, in Pityusa, in Ebulo, alijsq; nonnullis. Sed relinquamus hæc (inquam) quæ legere non vacauit Lusitano, & alios consulamus auctores. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris fena, hordei octona tribuit. Hinc libro de senectute Culmo geniculato inquit Cicero. Hæc si animaduertisset Amathus, aut si non tam negligenter & oscitatè Dioscoridis codicem legisset, tam non fuisset insulsus. Illud tamen maximè in hoc homine ridiculum uideri debet, quòd quum tam excellentem se haberi uelit medicum, reiq; herbariæ peritissimum, eius sententiæ, quam damnat, nullam soluat rationem, & omnia relinquat intacta argumenta. Porrò ego in illum tam uecors non ero, ut hominem potius, quàm opinionem parum ualidam nulla ueritatis imagine sultam uideam persequi. Solus seuerus hic iudex in nos ex alto tribunali fert sententiam, damnat nostra. Tantum sibi temporis superesse non putat, ut uel aliquid probabilius afferat, uel rationes nostras dissoluat: ut non ueritatem, cui à quouis prolata semper fui addictissimus, sed solam suam sequi maleuolentiam se monstret. Nos (quod præcipuum sanè nobis est studium) ne calumniatores potius, quàm ueritatis pute mur indagatores, multa habemus, cur Amathi huiusce nobis displiceat opinio. Primum quòd nusquam uisa sit radix inter ualdè admodum innumeras, quas ille falsò genuini Calami esse censet, quæ secum uel minimum harundinis trunculum cacumini adnexum deferat: sicuti quamplurimæ uisuntur, quæ ab ipso cacumine folia emittunt Iridis, ut quisque facillè certior fieri poterit, qui diligenter hæc radices explorauerit. Constat præterea hæc radices ex Lituaniæ, & Tartariæ finibus, quin etiam ex Ponto, ubi passim ferè proueniunt, ad nos conuehi. Quod maximo cuique argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami Odorati esse contendunt, quòd nullus extet auctor (quod uiderim) qui scripserit Odoratum Calamum alibi prouenire, quàm in India, & Syria. Quin & illud in nostram concedere sententiam Lusitanum fortasè monebit, quòd à Galeno dictum est, quippè qui scripserit Calami Odorati partium essentiam esse incaliditatis, frigiditatisq; coniugatione temperatam, & minimum habere acrimoniæ, cum tamen gustantibus palam sit, radicem hanc non obscurè esse acrem, pariter & amaram, id quod Odorato Calamo minimè tribuit Galenus. Hisce itaq; satis iam comprobatur censens sua in sententia hic hallucinari Lusitanum: nec pluribus est hæc nostra defendenda causa. In sequentibus tamen & rationibus, & auctoritatibus ostendemus, radices has legitimi esse Acori. **NEC MINVS FALLITVR**, quæ de Aspalatho contra nos affert. Est uerò Aspalathus (ut Ruellius testatur, & recentiores Græci confirmant) lignum, quod à Rhodiorum insula affertur, & illud, lignum Aloës, Rhodiorum officinæ appellant, ex quo coronæ ad fundendas preculas Deo parantur. Nec enim Matthiolus, qui hoc tanquam falsum euertere contendit, audiendus est, quum re uera lignum hoc, ex quo coronæ parantur, ex arbuscula humili crebris spinis aculeata in insulis Rhodiorum, & alijs Græciæ locis ceditur, non uerò ex oliuæ speciem referente arbore. Vidimus enim nos apud Thomam Lucensem insignem apud Ferrarienses pharmacopolam huiusce ligni frustum brachialis crassitudinis, solidum, graue, multis interceptu nodis, quod à Græcis hominibus sub nomine Aspalathi acceperat. Erat enim lignum coloris subrufi, cui simile in Hispania apud Taracconenses, & Valentinis magna in copia reperitur. Hactenus ille. O scælicem discipulum, qui ubique magistros habet pharmacopolas, à quibus sic institutus discedit, quasi ab Apollinis, aut Aesculapij reuertatur oraculis. Sed uenit mihi in mentem, ne quoque iniuriam his faciat, quibus præceptoribus se toties usum iactitat. Verum seu ab ijs hæc sit edoctus, seu ipse suo ingenio hæc excogitauerit (malo enim non à me hæc agitari testimonia, quàm ad hæc inuestiganda tantum frustra suscipi laboris) ego proteçtò Rhodium illud lignum multum distare ab Aspalatho certò scio: quòd primum illud cortice tenus rubens non sit, sed potius albicans. Aspalathus enim Dioscoridi detractò cortice adeò rubet, ut purpuram penè referat. Quo argumento credidere quidam Santalum rubrum legitimum esse Aspalathum, quanquam & illi aberrauerint. Sed & id clarissimè demonstrat, Rhodium lignum nullam cum Aspalatho habere cognationem, quòd scribat Galenus, qui legitimum in Græcia fortasè pluries degustauit, hunc gustu esse acri, & simul adstringenti ui præditum. Id, quod minimè in hoc Rhodio ligno reperitur, quemadmodum nec præualens amaritudo, quam illi reddidit Dioscorides. Quòd autem huiusce ligni planta sit Oleastri species, id maximè fatentur Rhodij,

Calamus Odoratus communis usus unde afferat.

Calumnia quinta de Aspalatho.

Calumnia re-tunditur.

Rhodium Oleastrum non esse Aspalathum.

Rhodij, qui eius historiam ex Melita insula ad me scripserunt his verbis. Lignum ex quo torno globuli fiunt ad fundendas preces, truncus est arboris longitudine hominis metam non excedentis. Nascitur arido, & saxoso tractu, fronde perpetua oleastri æmula, floribus albicantibus, baccis nigricantibus, paruis, caudice breui contracto, brachij instar crasso, à quo rami prodeunt rari, spinis ferè nullis, aut admodum paucis, albicante toto cortice. Ligni materies cortice tenuis candicat, medullitus uerò nigricat. Radicibus nititur firmis albicantibus. Quibus palàm esse arbitror Rhodium hoc lignum ab Aspalatho admodum esse diuersum: & Lusitanum unà cum Ruellio in eodem uersari errore. Quippè (ut præmisimus) Aspalathus tantùm cortice tenuis, non ut ille existimasse uidetur, in tota ligni substantia, adeò saturatè rufescit, ut purpureus appareat. Quinetiam cùm Aspalathus in Rhodo proueniens frutex sit furculosus (ut testis est Dioscorides) non arbor procera, rationi consono non est, ut ad brachialem crassitudinem adolescat. Cæterùm quòd de re incerta non modò contendat, sed tam facillè audeat affirmare, detestandum mihi uidetur. Quippè nil tam temerarium, tamque indignum sapientis grauitate crediderim, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit, & cognitum, sine ulla dubitatione defendere.

HINC AD HELENIVM venio, in quo quum Lusitanus existimet, me pluribus modis allucinatum, adeò ut nullis possim me defendere rationibus, acriori morsu in nos inuehitur his uerbis. Confirmat Marcellus Vergilius se sic in antiquissimo Dioscoridis codice legisse. Caulem ex se mittit Helenium, crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquandò maiorem, angulosumq; flores luteos, & in ijs semen Verbasco simile, tactu pruritus faciens. Vnde facile credere est, ut hæc peruersa, & immutata fuere, ita quoque pars hæc ad amaritudinem attinens: quanquàm eam quoque à Plinio prætermisissam animaduerto. Vnde Matthiolus Senensis hic falsò admodum Plinium adducit libro xix. cap. v. qui ultra quòd in eo capite nullam penitus de Helenio mentionem faciat, libro tamen xxxi. cap. x. ubi Helenij meminit, non de hac loquitur, sed potius de Aegypcia, cui Dioscorides in hoc capite ex mente Crateux herbarij ramulos Serpylli modo humi sparfos tribuit, folia uerò Lenti similia: cui quoque eo in loco nullam tribuit amaritudinem. Immò in describenda hac herba Plinius à Dioscoride uariat, cùm Dioscorides folia Lentis, & ramulos Serpylli per terram sparfos Aegyptiam Inulam habere tradat. Ille uerò non Lentis folia, sed Serpylli potius possidere dicit. Accedunt ad hæc, quòd cap. xxxi. eiusdem libri, ubi medicamenta Helenij pertractat, dulcem esse asserit, non amaram: ut liquidò constet Plinium de illa tantùm dulci Aegypcia Inula memoriam fecisse, non uerò de hac à nobis amara tractata. Proindè Matthiolus, si Plinij auctoritatem in hac parte subticuisset, prudentius dubio procul fecisset, ac non ita duplici errore hallucinaretur. Primum cùm credat, Plinium de hac Inula prima mentionem fecisse, quum (ut diximus) potius de secunda Aegypcia agat. Secundò cùm dicat Plinium illi amaritudinem tribuere, cùm re uera illi dulcedinem condonet, & non amaritudinem, ut cuiq; legenti notum erit.

HÆC ITAQUE SVNT, quæ in me spicula mittit Lusitanus. Sciat igitur uelim, culpam, quam me accusat, non in me, sed in Typographum esse reijciendam, quippè qui imprudenter meam peruerterit sententiam oblitis quibusdam lineis, in quibus Plinij uerba adnotaueram, quæ de Helenio primi generis ab eo scribuntur (præter Lusitani opinionem, quòd hunc Plinij locum semidormiens pertransierit) libro xviii. cap. v. & quibusdam alijs lineis priorum loco acceptis ex decimo uigesimo primi libri capite, quæ postea in medium adduxeram de altero Helenij genere, quòd in Aegypto prouenit. Facilis enim ac lubricus fuit lapsus, quippè quum propè essent duæ illæ Plinianæ auctoritates, Typographus, qui è codice nostro manuscripto hæc in suum transferebat typum, oculi imprudentia deceptus primum Plinij locum tanquam dormiens præterijt, & secundum in eius locum reposuit, quòd ad alterum spectauerat Helenium. Cuius erroris illud semper omnibus fuerit argumentum (ne fortasè quis putet me id totum subdolè in Typographum reijcere) quòd non modò in commentarijs nostris Latinis factis pluribus antea annis in lucem editis, id erroris fuerit expurgatum, sed quòd ea quoque Plinij uerba per Typographum eò translata libro xxxi. cap. v. ibi ascriptis non legantur, sed libro xxxi. cap. x. ubi de Aegypcio Helenio is egit. Quin & illud de innocentia nostra maximè testari poterit, quòd illa per Typographum transposita auctoritas, nil penitus ad rem nostram faciat, neque concludat, ut priores Italicae editiones nostræ unumquemq; certiore reddent. Non enim putet uelim Lusitanus quòd adeò sim excors, ut tam indecenter, tamq; fatuè Pliniana illa uerba, quæ nihil pro sententia nostra concludunt, in prædictorum fulcimentum attulerim. Quando quidem si æquo animo is accuratius perpenderit, quæ Plinius de Helenio uerba fecerit libro decimo nono, capite quinto, à me eo loco citatis, nec oscitanter Plinium relegerit, me omni culpa uacare compulsus ueritate fatebitur. Ipse enim Plinius ibi sic habet. Siferis satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri, breuior is est, sed torosior, amariorque. Inula per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mista saluberrima: pluribus modis austeritate iuncta gratiam inuenit. Hætenus ille. Hæc itaque sunt à Typographo oblita, quæ ad probanda ea, quæ diximus, afferebamus ex quinto capite decimi noni libri. Cæterùm, ut suam Lusitano detegam negligentiam, uel fortasè imprudentiam, dicat sanè cur tam aperta fronte negauerit, Plinium

Rhodij Olea
sri historia.

Calúnia vi.
de Helenio.

Calumnia re
tunditur.

Lusitani im-
prudencia.

B libro

Calumnia
vii. in ungue
to Sampsuchi
no.

Calumniæ
confutatio.

libro decimo nono, cap. v. Helenij siue Inulæ, de qua primò scribit Dioscorides, nihil penitus meminisse, cum tamen ea omnia, ac etiam perplura ibi habeantur, quæ hic his perpaucis lineis in medium attulimus. Quibus etiam uidere poterit, qua ratione negauerit reperiri apud Plinium Inulam esse amaram. Hisce igitur de causis iamprimùm Lusitanus conijcere poterit id, quod in me reprehendit, tantùm quidem à ueritate distare, ut potius sibi ipsi, quàm mihi iniuriam inferre uideatur. At insignem & arrogantem hominis temeritatem audiamus, qui quò magis præceps est in rebus maximè ambiguis, hoc manifestius suam prodit inscitiam. SED IAM se se offerunt recriminanda, quæ in unguento Sampsuchino aduersum me scribit, tametsi longè magis ipsum accusent: quòd ea, quæ nullis argumentis probari possunt, falsò probare contendat, & quæ pluribus sanè modis probata sunt, nullis in contrarium allatis rationibus, inani quadam arrogantia, improbare nitatur, sic iniquiens. Etsi apud Theophrastum, vel Plinium, nonnullosq; alios celebres uiros Sampsuchus eadem cum Amaraco, siue Maiorana herba sit, apud Dioscoridem tamen, & Galenum, ac Paulum Aeginetam multùm inter se differunt, cum Sampsuchus Maiorana herba hodie in fœtilibus & uasculis reposita ad fenestras pro delitijs habita sit. Amaracus uerò Parthenium est, quæ an Matricaria officinarum sit, tertio dicemus libro. Hanc uerò animaduertentes inter utraque differentiam Galenus, & Paulus, diuersa capita tanquam de rebus diuersis fecerunt, uidelicet de Sampsucho, & Amaraco, quam prius noscens Dioscorides uigilantissimus, oleum Sampsuchinum ab oleo Amaracino, tanquam rem diuersam distinxit. Nam Amaracus Galeni, & Pauli proculdubio apud Dioscoridem Parthenium est, ut tertio libro facillè quis comprehendere poterit, cum ibi Parthenium Amaracum esse dicat. Qui uerò Amaracum Galeni, & Pauli Marum Dioscoridis esse opinantur, miro modo exæcutiunt; nam etsi uerum sit, quòd Galenus, & Paulus in libris de facultatibus medicamentorum simplicium de Maro nullam faciant mentionem, non proinde Amaracum illorum Dioscoridis Marum, ob nominis uicinitatem esse dicere debent: & eò magis quia Galenus in libris de Antidotis, & Amaraci, & Mari tanquam rerum diuersarum meminit. Quare Matthiolus Senensis, si hæc animaduertisset, non sic facillè cespitasset, nec hæc sic confusa reliquisset. Hactenus ille. Sed cur hæc Amathæ? Tu id mihi turpè ducis homo præceps, quòd in rebus dubijs meam suspenderim sententiam? an uelis tu potius, ut præcipiti quadam arrogantia in istam tuam incurram uecordiam? nisi incredibili arderes libidine nostros oppugnandi labores, tu tam esses inter hos scopulos præceps? adeò temerè de his decerneres? Nos sanè longè aliter sentimus. Etenim malo cæteris ueritatis indagandæ apertam relinquere uiam, quàm noua temeritate eos hinc auertere, præsertim cum non desint clarissimi uiri, qui hac Galeni lectione plurimùm hësitarunt. Siquidem non desunt rationes, quæ ostendant Amaracum Galeno & Paulo tam Parthenium, quàm Marum posse designare. Quam ob rem nec hanc, nec illam opinionem probare, uel improbare libuit. At aliquid in re difficili & suspecta asserere liceat, quòd neutiquam in tanta antiquitate nouum esse debet; magis in hoc inclinor, ut librariorum negligentia hunc Galeni locum corruptum putem, ac hoc errore Mari titulum in Amaracum esse translatum. In qua re tametsi authorum certa desint testimonia, non tamen huius rei absunt indicia, quæ Amaracum Galeno, & Paulo Marum designare præ se ferant. Siquidem cum sit Galeni proprium institutum simplicium medicamentorum uires ex Dioscoride describere, idque præsertim seruare in his, quæ uiribus non uulgaribus præstant, neutiquam crediderim, si Amaracum Galeno Parthenium designasset, quin scripsisset ex Dioscoride id Epithymi modo bilem atram, & pituitam detrahare, suspiriosos & melancholicos iuuare, calculosos expedire, anhelosis liberam spirandi facultatem reddere, quin & eius decocto infidentibus scæminis uteri duritias emollire, & inflammationes arcere; illitu uerò ignem facrum extinguere, collectionesq; consumere. Quandoquidem tam raras, utilesque facultates haudquaquam putarem silentio inuoluisse Galenum, si de Parthenio eo capite egisset. Verùm cum Maro nil aliud uirium tribuerit Dioscorides, quàm quòd illitu serpentia ulcera sistat, & quòd in unguentis addatur, mirum sanè non est, si de Maro tractaturus Galenus libro sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi fortassè deprauata lectione de Amaraco legitur; de eius uiribus sobriè admodum tractauerit, paucisque perstrinxerit, nec plura dixerit, quàm quòd sui ui exalface-ret, & siccaret. Id quòd etiam egit fortassè lubens, quòd latius de eo scribere statuisset libro primo de antidotis in Hedichroi compositione. Hæc nobis dicta uelim, non affirmandæ tantùm huiusce opinionis causa, sed tuæ refellendæ temeritatis, ac impudentiæ. Quamobrem eos mihi impugnare non libuit, quorum tu opinionem sequeris. Nimirum quòd in obscuris, incertisq; nusquam solem in aliquem uerba facere, nec quicquam agerè, cuius nequiuerm causam probabilem reddere, eoque præsertim quòd sciuerim ijs esse etiam rationes, quibus se tueri possint, nempe Serapionis testimonium, qui id tantùm quòd Galenus de Amaraco scripsit, Matricariæ tribuit. Sed hæc etiam posset destrui autoritas. Hæc itaque si rectè, sincereque perpendisses, non modò te ipsum nouisses, sed & fortassè puduisset ita te iniurià in me conspirasse. Reliquum nunc est, ut iam tibi tua detegam errata, ne alios in posterum ducas in errores. Inquis tu Lusitane, apud Dioscoridem, Galenum & Paulum Sampsuchum, & Amaracum admodum inter se differre. Id, quòd esse falsum, & a ueritate alienum, illicò probari potest ex ipso Dioscoride, quippè qui libro tertio de Sampsucho agens, scriptum reliquit,

rit, Sampsuchum à Siculis, & Cyzicenis, apud quos laudatissimum prouenit, Amaracum uocari. Hoc idem facillè uidetur probare etiam Galenus. Ipse enim libro primo de antidotis, Amaraci plurimum in Cyzico nasci scribit, & Amaracinum unguentum in Cyzico parari ait libro secundo cap. primo de compositione medicamentorum secundùm locos. Id quod omnibus palàm facit, nil aliud Galeno designare Amaracum, quàm Sampsuchum. Etenim cùm Cyziceni Sampsuchum Amaracum appellent, quis nam fuerit ille tam amens, excors, obtusiq; ingenij homo, qui non nouerit Amaracinum unguentum in Cyzico paratum è Sampsucho fieri? His subscribit etiam Plinius libro xx i. cap. xi. Sic inquit. Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens appellauere, quod Aegyptus, & Syria Sampsuchum. & cap. xxii. eiusdem libri, Sampsuchum (inquit) siue Amaracum in Cypro laudatissimum, & odoratissimum. Fit ex eo oleum, quod Sampsuchinum uocant, siue Amaracinum ad exalfaciendos, emolliendosq; neruos, & uuluas. Quibus palàm est, quàm imprudenter hæc asserat Lusitanus. Nec obstat quòd in quibusdam Dioscoridis codicibus legatur Parthenium etiam aliquibus Amaracum uocari. Siquidem hoc non tuetur huius uniuersalem negationem. Adde quòd illa uerba Dioscoridi spuria à quàm plurimis rei plantariæ studiosis non ab re iudicantur. Nimirum extant Græci codices antiquissimi manuscripti, in quibus non legitur in Parthenij capite particula illa *οὐδὲ ἀμαράκων*, quemadmodum nec apud Serapionem, qui Parthenium ex Dioscoride transcribit. His accedit aliud stolidum Lusitani erratum, quod facillè quis intueri poterit, quum asserat is Amaracinum unguentum odore iucundissimo redolens parasse antiquos non è Sampsucho, quod Cyzicenis, qui illud olim præstantissimum parabant, Amaracum dicitur, sed ex Parthenio, quod etiam falsò eam esse plantam existimat, quam ob odoris uirus Seplasiæ meritò Cotulam fœtidam uocant. Sed quantum in Amaracino unguento, quod odoris fragrantia plurimum prestasse scribit antiquitas, hæc fœtens planta conueniat, ij certò iudicare poterunt, quibus longè magis, quàm illi res medica cordi fuerit. Et quidem fatetur Galenus libro primo de Antidotis, ac alijs etiam locis in Cyzico, quemadmodum in uniuersa minori Asia, Mari & Amaraci oriri plurimum, parum uerò in alijs regionibus, præfertimq; in Italia. Id quod Lusitanum hic maximè hallucinatum palàm facit. Quandoquidem nullo magis herbarum genere ubiq; abundat Italia, quàm Cotula fœtida dicta. Ea enim ubique scatent campi, horti, aræ, plateæ, semitæ, ac colles, adeò ut nullus in Italia sit locus, ubi hæc herba non proueniat. Adde quòd cùm dicat Galenus in Cyzico Amaraci nasci plurimum, ubi Amaracinum unguentum omnium odoratissimum parabatur, & nobis iam comprobatum sit Sampsuchum à Cyzicenis Amaraci nomine appellari, satis comprobatum esse putamus, Lusitanum medicæ materiæ ignarum, & tam Dioscoridi, quàm Galeno idem esse Sampsuchum, quod Amaracum. Demum an Dioscoridis Parthenium Cotula fœtida sit ita uulgò uocata (ut Lusitanus certò sibi persuadet) is postea audiet. DE IASME NO UNGVENTO multum quoque mecum contendit, & ex ijs floribus parari Iasmenum, quos Itali uulgò appellant Gelsimini, cùm tamen id nullis rationibus comprobet, sed tantum suis nitatur uerbis, non est cur multis cum illo agam. Sat enim mihi esse existimo, cùm scribat Dioscorides parari Iasmenum (idest Violaecum unguentum) è floribus albæ Violæ, nullo pacto fieri posse, ut ex alijs paretur floribus, & ex ijs præfertim, quorum apud Dioscoridem, & antiquos nulla prorsus habetur historia. Quin & superuacaneam hic omnem uerborum esse censeo, cò quòd in commentarijs nostris satis, superq; comprobatum sit, eos proculdubiò decipi, quos Lusitanus sibi imitandos proposuit. Præterea cùm is rationibus argumentisq; nostris, nullis prorsus obstat uerbis, nec ullâ dicendi facultate (si philosophum medicumq; ut audio se putat) non uereor, quin facillè scire possit, me ad suas non teneri obiectiones, nisi primùm ad nostra responderit argumenta. Quibus nulla alia de causa illum nihil in contrarium adduxisse putamus, quàm quòd is longè magis defendendæ pertinaciæ, quàm ueritati fuerit addictus.

IN PINO autem ut Theophrastum defendere uideatur, sic mecum agit Lusitanus. Longum profectò, nec minus difficile esset omnes Pini species percurrere. Illius tamen (Theophrasto auctore libro tertio de historia plantarum. cap. x.) duæ sunt species, altera urbana, altera uerò syluestris. Syluestris uerò in Ideam, & Maritimam partitur. Nam idea, idest montana rectior, celsior, materiæq; crassior est; sed maritima folio ornatur tenuiori, imbecilliori, & cortice læuiori ad coria utili, in qua nux conspicitur rotunda, breuiq; dehiscens. In Idea uerò tanquam nux syluestrior, oblongior est, uiridis, minusq; hifcens. Hæc ad Theophrasti mentem, quæ uera esse nullus hucusquè in dubium traxit, præter unum Matthiolum Senensem, qui omninò hæc suo tantum iudicio fuitis euertere conatur, dicens, se in syluestri maritima Pino obseruasse nuces non quidem rotundas, sed oblongas, potius solidas, difficulter dehiscentes; in montana uerò non oblongas, sed breues, & ad aperiendû faciles. At nos reuera Theophrastû uerum uniuersaliter dixisse obseruauimus, ac Matthiolum aut non rectè apprehendisse, aut potius, ut noui aliquid alijs dixisse uideretur, in medium hæc asserre uoluisse.

HAEC ILLIUS SVNT VERBA. Cæterum an uera, uel falsa, syncerè, uel subdole prolata, candidissimus quisque lector, qui nostros legerit commentarios facillè conijcere poterit. Explodenda. n. detestandaq; sunt Lusitani figmenta, quæ hic aduersum me habet. Siquidem ego recitata Theophrasti historia, nec eum hallucinatum, nec delusum asserui, sed id tantum Theophrasto repugnare dixi, quod utriusq; Pinastrî strobilus in nostro climate testatur. Quòd aut uera, non ficta, nec fabulosa scripserim

Stolidum Lusitani erratum.

Calumnia viii. de Iasmeno unguento. Depulsio.

Calumnia ix. de Pino.

Lusitani figmenta exploduntur.

(ut ex se ipso fortasè me iudicat Lusitanus) is proculdubiò fateri poterit, qui in agro Tridentino Ideam, in Senensi, ac Pisano maritimam obseruauerit Pinastrum. Quippè in maritimis hisce locis duo habentur Pinastri genera, quorum alterum strobilos profert spithama longiores, alterum uerò breuiores paulò, compactili duritie conclusos, nec per se facillè deliuescentes. In Tridentinis uerò montibus quemadmodum, & in Bohemia, quæ Pinu vbicunque syluescit, Pinastri nuces in uniuersum visuntur longè maritimis breuiores, infirmioresq; quæ cum primùm inaruerint, illicò dehiscent, & ab arbore decidunt. At si quis ad uiuas, virentesq; huiusce Pinorum plantas se conferre nequiverit, nouas Pinorum imagines postremæ commentariorum nostrorum editioni applicatas intueri poterit. Quod si sincero animi affectu fecerit, non ueremur, quin facillè conijciat, nostram in planitarum historia fidem falsò à Lusitano improbatam: & subindè etiam noscet magnam illius imperitiam, & apertam in nos inuidenciam. Ego quidem nunquam putauì hæc in Theophrastum reijcere, sed nostro climati causam assignauì. Quamobrem non possum non admirari Lusitanum, quippè qui non sit ueritus tam euidentibus in me asserere calumnias. Equidem nunquam negauerim Pinaistros, quæ in Ida monte proueniunt, quin & eas, quæ in Græciæ maritimis crescunt, in nucibus edendis contrario modo forsitan se habere, cæli, soli; illius immutata natura.

Calumnia x.
in Hippo-
campo.

Lusitani opi-
nio nec refel-
litur, nec pro-
batur.

VENIO AD Hippocampum, cuius historiam à nemine descriptam hæcenus reperi. Quo fit, ut difficillè admodum sit absque ulla dubitatione affirmare, quod nobis sit piscium genus, quod Hippocampum appellauerit antiquitas. Nec displiceret Lusitani opinio, quam longè antea audieram à Luca Ghino medico clarissimo, quòd Græcis rectè idem sonet Hippocampus, quòd latinis flexuosus equus, si quo probari possit, esset ad manus. Verumtamen cum nulla extet Hippocampi historia, cur eius opinionem accipiam, sanè non habeo: quin nec etiam cur refellam. Plinius lib. xxvi. cap. v. dum Praxitelis admiranda percurrit marmora, uideri scribit in maxima dignatione Gn. Domitij delubro in circo Flamminio Neptunum, Thetim, atque Achillem, Nereidasq; supra delphinos, & hippocampos. Quæ quanquam demonstrant Hippocampos equorum effigiem præ se ferre, non tamen hac Plinij autoritate quis unquam rectè affirmare poterit, Hippocampos, quorum ille meminit, eos esse pisciculos Equi uel Dracunculi formam habentes, quos quidam ueros esse Hippocampos non ambigunt. Quandoquidem Plinij uerba luce clarius demonstrant Hippocampos paruos non esse pisces, sed ingentes fortasè beluas, corporis mole Delphinis minimè inferiores. Nisi hæc potius fabulosa censeamus, quam uera. Nos autem cum iamdiu non ignorauerimus non deesse rei medicæ studiosos, qui Equiculos illos, uel marinos Dracunculos ueros esse Hippocampos putarent, non abs re esse duximus horum Equiculorum imagines commentarijs nostris adiungere, non ea tantum causa, ut horum placitis subscriberem, sed ut unumquemq; præsertimq; Zoilos admonerem, me hæc prius non ignorasse. Verum non ob id absurda uocari expedit (ut Lusitanus putat) quæ de Hippocampo antea scripsimus, doctissimos Dioscoridis interpretes, & Græci sermonis peritissimos secuti, quorum non desunt, qui asserant in Locustarum genere haberi Hippocampum. Quibus subscribere uidetur Plinius libro xxxii. cap. xi. At cum inter Locustas nulla spectetur, quæ magis flexuoso dorso erucas, quas Græci κέρπας uocant referat, quam ea, quæ ibi pariter picta spectari potest, nefas sanè fuerit tam petulanti ore affirmare, nostram, & aliorum opinionem, tanquam absurdam esse spernendam, cum tamen rationibus, & autoritatibus comprobata uniusquisque facillè cernat.

Calumnia, xi.
de satiuo Cucumere.

MULTA ETIAM CONTRA Nos de satiuo Cucumere effundit Lusitanus procacius magis, quam uerè, sic inueniens. Cucumer non ubique satiuus reperitur, quæ de causa multi non sine ingenti errore Citrulum, quem Peponem esse certò scimus Cucumerem appellant, uulgarium forsitan uoce seducti, qui in Italia ferè uniuersa & Flandria, ac Germania Citrulum Cucumerem uocant; sed, ut dixi, non sine magno, ne dicam pudendo errore; inter quos nouissimus extat Matthiolus Senensis in suo Dioscoride Hetrusca lingua confecto. Est igitur Græcorum Cucumer, siue Cucumis dictus sic (ut Varroni placet) quia facillè curuatur baculi crassitudine, colore uiridi, longitudine cubitali, & maiori, præsertim si in flore existens in fistulam mittatur. Tunc enim (ut tradit Plinius libro xix. cap. v.) mira longitudine, & ad fistulæ complementum crescit, & hac de causa Columella Anguinum Cucumerem eum appellat, quia oblongus, crassus, atque instar anguis flexuosus sit. Nascitur enim in simili planta, qua Cucumis syluestris oritur. Rarò in Lusitania Cucumer uidetur, secus autem in altera parte Hispaniæ præcipuè apud Salmaticenses, ubi in magna cernitur copia hirsutus, colore omnino uiridi, longitudine cubitali, & curua. At Pepo is est, quem Officinæ ob colorem Citri in maturitate acquisitum, Citrulum appellant. Græci uerò illum κέρπας idest maturum Graia uoce dixerunt.

Quam uocem Hispani uel hodiè seruantes nulla mutata litera, aut syllaba illum quoque Pepanum uocant: & eius supremam partem concisam fronti æstus hora, in qua illum plerunque comedimus, tanquam refrigerantem admouemus. Quod olim quoque à Græcis fieri Dioscorides innuere uidetur. Vescimur enim Pepone hispani, dum uiret, nam postquam maturuit, & colorem luteum Citri maturi contraxit, tanquam cibo inutilem reijcimus. Si quid tamen illius comedendum sit, eius superprema, & cartilaginea pars tantum pro uictu, reiecta eius medullari parte, accipienda est, ut apud inferiores Germanos plerunque fit, qui Peponibus ijs non nisi maturis contra Hispanorum consuetudinem in uictu utuntur: quorum medullarem, & interiorem partem in qua semen continetur, tanquam

quam improbam & malam rejiciunt, suprema & cartilaginea illa, crebris uerrucis ornata parte contenti. Qui mos apud Græcos quoque fuit, ut ex Galeno deprehenditur libro secundo, de Alimentorum facultatibus, ubi inquit. Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima, in quo semen habetur, abstinent. Sed hæc ignorans Matthiolus, nil in hoc capite facit, quam uellicare alios. Sed audias Amathe. Solutus ne inter tot eruditissimos uiros, quibus eadem placuit opinio, à te reprehendor? Solum inter innumeros alios Matthiolum insectaris? Quapropter? non alia opinor causa, nisi ut tuam malitiosam inuidiam in eius tantum uidearis monumenta effudisse, ex quibus tu opima spolia congeffisti. Egregiam certè hominis in furando prudentiam, ut tacitè ijs secum gaudeat, quæ publicè criminari putetur. Iccircò, homo uaferrime, tot hæc contra me construuntur hic uerba? Sed audiat ipse Lusitanus quàm hic toto aberrauerit cælo. Etenim sententiæ nostræ haudquaquam obstare, sed plurimum astipulari censemus, quod dixerit Varro Cucumim à curuore esse dictum. Quippe quod Cucumeres, qui passim in Italia proueniunt, & quos falsò Lusitanus Pepones esse contendit, plerunquè incurui spectantur, ut ætate tota uidere quis potest in clarissimarum urbium plateis, ubi innumeri uenduntur. Porro si hæc ignorat Lusitanus, non medicos consulat, sed olitores. Nam ij ostensis incuruorum cucuminum millenarijs, faciliè crassam hanc caliginem ab ipsius oculis detergent. Præterea uulgarem Cucumim, quo passim utimur, uerum & genuinum esse manifestò comprobatur Plinius libro xix. cap. v. his uerbis. Particulatim Cucumis floret, sibi ipsi superflorescens, candida lanugine obductus, magisq; cum crescit. Hæc ille; quibus palàm est Cucumeres nostri usus legitimos esse. Quippè si Lusitanus (ut prædiximus) olitores adibit, & ad eorum hortos sæpè se contulerit, uniuersos uidebit cucumeres, illos scilicet, qui nuper emerferunt, & iam primùm ad iuglandium quantitatem intumuerunt, sibi ipsis in cacumine superflorescere, & alba quadam contegi lanugine. Ad hæc sententiam nostram, ac quam plurimorum clarissimorum scriptorum à Lusitano falsò improbatam illud sanè luce clarius ostendit, quod satius, ac uulgaris Cucumis fructu tantum ab erratico differat. Vtrique enim eadem sunt folia, ijdem flores, eadem uiticula, & eadem in uniuersum deniquè facies, ut libro quarto testatur Dioscorides, & libro vii. cap. vi. de historia plantarum post ritatis memoriæ prodidit Theophrastus. Tanta enim inter hæc plantas intercedit similitudo cognatioq; ut si simul serantur, uel alter alteri conferatur, nulla ferè differentia dignoscantur. Nec propterea negauerim, quod cucumis ille, qui sua longitudine serpentis speciem refert, & quem Hetruria falsò Melonem uocat, inter Cucuminum genera non fuerit recipiendus, cum & ipse olitorum mangonio, è uulgaribus nostris in eam formam fuerit redactus: id quod Hippocrati primùm, dein Plinio, & Palladio referunt acceptum, quippè qui scripserint flore in fistula, uel harundine demisso, Cucumim indè mira longitudine crescere, & omni alia, qua coguntur, forma: id quod etiam de Cucurbitis tradidit Columella. Hinc itaque suam traxit originem illud Cucuminum genus, quod ita prælongum se diffundit, & anguium modo contorquetur. Quippè sato subindè semine, quod exemptum sit ex hisce prælongis mangonio illo paratis, in posterum per sese eadem forma proueniunt, ut & nos experimento comprobatum scimus, non solum in Cucumeribus, sed etiam in Cucurbitis, præsertimq; in ijs, quas Indicas uocant. Id quod etiam Plinius affirmat loco prius citato. Nam cum maxime compertum haberet in Campania oriri Cucumeres mali Cotonei effigie (ij autem ut Lusitani fert opinio prælongi non erant) & huiusce formæ causam reddere uellet, Fortè (inquit) primò natum ita audio unum, mox semine ex illo genus factum. His itaque palàm fit (ut Lusitani illius uerbis utar) in quàm magno, ac pudendo is uerteretur errore. Quippè si (ut idem falsò contendit Lusitanus) uniuersum Cucuminum genus sponte sua ita prælongum proueniret, stolidum sanè esset id arte uel mangonio moliri. Sed Cucumeres sui natura non esse adeò in longitudinem protensos manifestò demonstrat Plinius, quippè qui scribat Cucumeres in Italia, esse quàm minimos, in prouincijs quàm maximos. Nam si sponte sua ea essent forma (ut Lusitanus somniasse uidetur) scripsisset quidem nasci Cucumeres in Italia quàm breuissimos in prouincijs quàm longissimos. Adde quod etiam experimento constat (ut ego mihi testis esse possum) quod Cucumeres sic Italis uocati in suppositam aquam descendere nitantur appensi; & contra refugiant, & unci modo recuruentur, ubi uas oleo plenum supponatur apertum. Id quod proprium esse Cucumeris affirmant præclarissimi rei rusticæ, plantariæque scriptores. Præter id si gustum consulas nulla penitus saporis, uel odoris differentia inter prælongos Cucumeres illos, & uulgares nostros cognosci potest. Ad hæc cum tria Theophrasto, & Plinio sint Cucumerum genera Laconicum, Scytalum, Beoticumque, hoc maxime etiam Lusitano aduersatur, quod unum tantum Cucumerum genus statuerit. Ad id autem, quod Columellæ testimonio asserit Lusitanus fatiuum Cucumim Anguinum uocari, quod forma anguium referat speciem, nil aliud nobis respondendum sese offert, præterquam quod falsò id Columellæ acceptum referat. Constat enim Anguinum Cucumim nil aliud fuisse Latinis, quàm Cucumim syluestrem, quemadmodum syluestre Allium Dioscoridi Anguinum uocatur, non quod forma referat angues, sed quod in syluestribus nascatur locis, ubi faciliè stabulantur angues. Cæterum quod Anguinus Cucumis syluestris sit, non satius, testatur in primis Lucius Apuleius suo de simplicium medicamentorum libro, capite proprio de syluestri Cucumere; quin & quidam Dioscoridis codices, ut Hermolaus & Marcellus legunt, quibus etiam subscribit Plinius libro xx. cap. 11.

B 3 Sed

Amathus suas enarrationes in Diosc. ex Matthio lo trāscripsit.

Calumniæ re fellitur.

Cucurbitæ, & cucumeres olitorū mangonio uarias induunt formas.

Cucumerū tria genera.

Anguinus Cucumis quis.

Lusitanus sui
ipſius laqueo
captus.

Lusitanus mē
dax.

Lusitani fig-
mentū explo-
rum.

Calūnia xij.
de Carpeſio.

Lusitanus im-
pudentia &
mendacio no-
tantur.

Calūnia xij.
in Artemiſia.

Amathum in
ſe ipſum la-
trare.

Sed cur hoc nitar tantorum virorum testimonijs comprobare, cum Lusitanus ipſe capite de Agreſti Cucumere ſui ipſius oblitus id aperte fateatur, & ſuo ſe iugulauerit gladio? Sed quod falſò Columellæ testimonijs fuerit iſ vsus, præter id quod nuſquam ab ipſo hoc ſcriptum eſſe ſcimus, teſtem habeo Hermolaum virum fanè præclariffimum, qui in ſuo Corolario Luſitanum mendacio redarguit his verbis. Cucumeres in fiſtula apud Hippocratem demifſo flore mira longitudine quali anguina ſpecie proueniunt, quanquam Anguinus cucumis idem videtur eſſe, qui Sylueſtris, multò infra magnitudinem fatiui, Erraticus & Angueus Columellæ appellatus à fatiuo penitus differens. Hactenus Hermolaus. At ſit ita: demus huic bono viro à ſua forma longiores illos cucumeres ab aliquibus Anguinos vocari. At non intelligit quàm non cohærentia, quàm in ſe ipſum repugnantia dicat? nunquid non uidet homo miſer, quòd non aliam ob cauſam hæ differentiæ plantis addi ſolent, quàm quòd à reliquis earundem generis diſtinguantur? Non ne ſtatim ob hoc ſequitur eſſe etiam alia cucumerum genera? Reſpiciat miſer, & ſua iam recognoſcat errata. Reſpiciat, inquam, cum ſignis omni luce clarioribus vincatur à teſtibus, & propria confeſſione vrgeatur. Comprobat etiam cucumerem noſtratam non eſſe Peponem, cum in primis ſapor, tum deindè facultas. Sapor quidem, quòd cum ſcribat Symeon Sethi Græcus author Pepones ſapore eſſe dulces, nulla fanè ratione fieri poteſt, vt cucumeres noſtri vsus fuerint pepones, quippè qui cò magis amareſcunt, quòd maturiores euadunt, vt Theophrastus ſcribit lib. vi. cap. xiiii. de Plantarum cauſis. Præterea ſi Peponum facultas expendatur, conſtabit fanè ex Galeni ſententia, quòd deuorati biliſoſos excitant morbos, quin & vomitiones, & id quidem (vt Symeon ille aſſerit) ſua dulcedine efficiunt, præſertim cum in biliſoſum inciderint ventriculum. Ad hæc contricata Peponum caro (vt Galenus ait) vitia cutis in facie, nempe alphos, lentigines, ephelidasq; abſtergit dulci, quo imbuitur, ſucco. Id quod ex noſtratis cucumeris affricu nunquam conſequeris. Nec obſtat quòd Hiſpani cucumerem noſtrum (ut Luſitanus inquit) Pepanū uocent. Quippè cum Itali à Latinis originem ducant, omninò credendum uide tur Latinas rerum nomenclaturas rectius aſſeruaſſe eos, quàm cæteras nationes. Demum fabuloſum eſſe ſcimus, & Luſitani figmentū, quod Flandri uulgares Cucumeres edant, cum penitus conſenue rint. Sunt enim domi noſtræ Flandri, qui nobis ſeruiunt, & qui Flandriam, & Germaniam ferè totam peragrarunt, id penitus deteſtantes. Nec obſtat ſcripſiſſe Galenum à Peponum carne intima, quæ ſemen continet, abſtinere homines, quum id fiat potius in Peponibus noſtris, quàm in Cucumeribus, quorum ſeminibus unà cum carne ueſcimur. His itaque poterit Luſitanus fortaiſe noſcere, quàm in cenſenda Cucumeris hiſtoria fuerit hallucinatus, & ſubindè palinodiam meditari. Nam ſi ſecus fecerit, quum ſcribat Plinius Cucumeres in Italia quàm minimos, in prouincijs uero quàm maximos prouenire, cumq; Luſitanorum regio, qua ſe oriundum facit, ad vltimas Europæ oras habeatur, & ob id cæteris fortaiſe magis ab Italia diſtet, uerendum fanè eſt, ne rei medicæ ſtudioſi, qui hæc perlegent Cucumerem Luſitano maiorem nuſquam ſe uidiſſe aſſerunt. Sed nimis fortaiſe prolixè Cucumeris cauſam egi. Equidem hæc nimia eſſe fateor in re minimè obſcura. Veruntamen vt huius calumniæ & maledicta aliquando ceſſent, omnis eius eſt obtundenda uerboſa importunitas; ne ſi forte breuior ſim, iure ſibi cedi putet, minusq; ſibi a nobis ſatiſfactum clamitet, & qua eſt inani arrogantia, non ſilentio, vel diſſimulatione vanè ſe victorem gloriatur.

IAM DE CARPEſIO pauca ei reſpondeo, de quo agens Luſitanus capite de Pipere, poſtquã ibi de Caryophyllis egi, noſtrum ibi ordinem, & doctrinam quemadmodum in cæteris ſequutus, ita aduerſus nos ſcribens comminiſcitur. Caryophyllis Carpeſium proximum eſt, quod Cubeba Officinis dicitur, vt libro primo meminimus, & Actuarius confirmat. Non enim Carpeſium Zedoaria, ſiue Zurumbet Arabum eſt, vt Matthiolus augurat, quum potius, vt dicimus, Carpeſium Cubeba ſit. Hæc falſò Luſitanus. FALſo, inquam, quòd nobis nuſquam ſcriptum ſit Zedoariam, ſiue Zurumbet eſſe Carpeſium. Quis ergò non miretur hominis impudentiam, infidelitatem, mendacemq; locutionem? Quis non deteſtetur huiusmodi hominum genus, qui tam euidentibus calumnijs, ac impoſturis candidiſſimos quoſque lacerant? Huic adhibenda fides? huic credendum? huic aſſentiendum? Nequaquam. In confeſſo enim eſt omnibus hominis huiusce ſcripta ſui ipſius eſſe figmenta, mendacia, vanitates, adeò vt iam omnibus ſtomachum commouerint. Sed quantum hallucinetur miſer, dum ſibi perſuadet Zedoariam, & Zurumbetum Mauritanis nihil inter ſe diſſerre, poſtea audiet, cum innumeris illius errores promulgauero.

SEQUITVR, VT quid de Artemiſia dicas, uideamus. Artemiſia duplex eſt, altera latifolia hortenſis, odore acuto, ſapore uerò amaro; altera uerò Matricaria dicta tenuifolia, à Græcis Leptophyllos appellata. Nec enim in eam imus ſententiam, quòd Matricaria hæc Parthenium ſit, vt Matthiolus contra omnes grauiffimos medicos contendit, quum re uera tenuifolia Artemiſia uulgaris Matricaria eſt. Nam Parthenium, Bruſaculum, Herba ſcætida Chamomillæ ſimilis eſt, vt ſuo dicemus loco. Hæc illius ad vnguem ſunt uerba. Inania tamen, nihilq; ponderis referentia. Quum enim Luſitanus argumentis, rationibus, & authorum testimonijs, quibus ſatis, ſuperq; nobis comprobatum eſt, Matricariam uulgò uocatam, alteram non eſſe Artemiſiam, nihil reſponderit, nec ſubindè ullis indiſijs, ac rationibus contra ſententiam noſtram ſcripſerit, ſed ſua tantum falſa opinione ductus, non eſt fanè cur cum illo pluribus agam: ſed illum in ſe ipſum latrantem relinquam. Verum

vt

vt huiusce hominis imperitiam pluribus detegam, & procacitatē compeſcam, libebit sanè nobis non-
 nulla in contrarium afferre. Scribit itaque Lusitanus Artemisiam duorum esse generum, alteram Ia-
 tifoliam, hortensemq; , alteram Matricariam teuifoliam dictam, quibus illicò deprehenditur, quàm
 oscitanter Dioscoridem legerit. Qui etſi scripserit alterum Artemisiam genus folio esse tenui, non ta-
 men ob id eam propriè appellauit *λεπτόφυλλον*, quum ea propriè *λεπτόφυλλον* dicatur, quam quidam
 Dioscoridi adulterinam putant, cuius capitis titulus sic habet. *περί Ἀρτεμισίας λεπτόφυλλον*. Ad hæc non
 reperio vsquam scripsisse Dioscoridem, quin nec etiam Plinium, primi generis Artemisiam hor-
 tensem esse plantam, sed quòd in maritimis spontè, & per se proueniat, vt ille, vt sibi aliquid arro-
 get, fatetur. Ad hæc duo sunt argumenta, quibus refragari nemo potest, quæ maximè obstant Matri-
 cariam non esse secundi generis Artemisiam. Alterum quòd hæc flore sit paruo, tenui, in vniuersum
 candido: id quod sanè in Matricaria non visitur, quum flos illi insit Artemisiam maioris decuplo ma-
 ior, firmus, non tenuis, non in vniuersum candidus, sed vmbilicotenus aureus, candidis foliolis
 circumseptus, vt in Anthemide. Alterum, quòd planta sit ad manus pumila, ac tenuior, quæ ad eò
 maiorem Artemisiam æmulatur, adeoq; illi congener est, (vt fatetur etiam Brasauolus) vt ambi-
 gendum non sit, quin ipsa sit altera Artemisia. Adde quòd cum Matricaria folijs, caule, floribus, sa-
 pore, odoreq; plurimum à prima Artemisia differat, non est sanè censendum, quin eius differentias,
 ac notas silentio inuoluisset Dioscorides; sed cum inter primum, & alterum Artemisiam genus nulla
 intercedat differentia, præterquam magnitudinis, crassitudinisq; , vt ipsemet apertissimè fatetur
 Dioscorides, non fuit illi opus, alterius Artemisiam notas pluribus explicare. Demum & illud vni
 cuique contra Lusitani sententiam verum potest esse argumentum, quòd antiquorum nullus scriptũ
 reliquerit, Artemisiam alteram nec etiam primam esse amaram, quemadmodum reperitur vulgaris
 Matricaria, quæ amaro admodum gustu sentitur, adeò vt parum ab Absinthio differat. Quod etiam
 argumentum præbet, in caliditate, & siccitate hanc longè magis excedere, quàm ipsa Galeni testimo-
 nio excedat Artemisia. Hæc itaque si quis rectè perpenderit, nobis quidem minimè verendum fue-
 rit, quin Lusitani incitiam, & iudicij vanitatem facile deprehenderit. Quòd autem Matricaria non
 sit Parthenium, & quòd ea planta Parthenium sit, quam vulgari appellatione Cotulam scetidam di-
 cunt, nos penitus detestamur, quippe si Cotula scetida Dioscoridi Parthenium esset, quum hæc omni
 ex parte Anthemidè adeò referat, vt tantũ ferè odoris diuersitate altera ab altera dignoscatur, quis nã
 dubitauerit, quin Dioscorides Parthenio Anthemidis folia reddidisset, nõ Coriandri? Coriandri folia
 Cotula scetida profectò non habet, sed Anthemidis, Matricaria verò contrà. At si forte obiecerit Lusita-
 nus cum ad summum vsque Coriandrum adoleuerit, & suum iam ediderit semen, quæ in summitati-
 bus sunt folia, adeò parua tenuiaq; spectari, vt Anthemidis folia quadantenus referant; quumq; dicat
 Dioscorides, Parthenium folijs esse Coriandri tenuibus, is ad minora tantum folia respexit, non ad
 maiora. Vide quàm hoc ego argumentum propulsabo facile. Siquidem cum neque Oribasius ex
 Dioscoride à quo verbum ex verbo transcribit, neque Serapio, qui eandem seruat regulam, legat par-
 ticulam illam *λεπτόφυλλον*, arbitrandum sanè est, particulam *λεπτόφυλλον* Dioscoridi impertinenter accessisse scripto-
 rum incuria, vel potius temeritate, præsertim cum plantarum comparationes rectius, exactiusq; fieri
 debeant, cum plantæ ipsæ adoleſcunt, vel consistunt; quoniam hoc tempore foliorum, ac caulium no-
 tæ apertissimè conspici possunt; non autem cum primùm oriuntur, vel cum consenuerint, quo tem-
 pore genuina foliorum forma videri non potest. Quin & illud contra Lusitanum maximè pugnat,
 quòd cum Cotula scetida longè acrior sit, quàm amara, adeò vt ea scdem abstergentibus ardorem non
 obscurum inferat, ob idq; vulgò Ferrariensibus (vt Brasauolus inquit) dicatur Brusciaculo: Parthe-
 nium esse non potest. Quandoquidem Dioscoridi Parthenium nulla saporis acredine commendatur,
 sed tantum amaritudine, quæ in Matricaria manifestò percipitur sine acredinis tantillo. Postremò
 cum sexcenties iam expertum sit Matricariam ea omnia præstare, quæ Parthenio ascribuntur, palam
 sanè est, maximè deludi eos, qui contra sententiam nostram friuolis quibusdam argumentis, ac ca-
 ptiunculis machinantur. Sed vtinam tam facilè vera inueniri possent, quàm falsa conuinci. **C A E-
 T E R V M** quum antea scripserim in meis commentarijs italico sermone primùm in lucem editis
 Symphytum Petræum à me hætenus non uisum, quasi me negligentia inertiaq; accusare uelit Lusi-
 tanus, hæc suo more aduersum me scribit. Ex herbis, quas Ioannes Falconerius Anglus secum affere-
 bat, Symphytum Petræum erat, quod Consolidam nonnulli appellant, quæ (ut testatur Ruellius)
 familiaris Gallis admodum est, & eam sua lingua Buglam uocant. In Italia quoque nasci cum Paulo
 Castiliono medico affirmamus, quanquam Matthiolus eam nunquam se uidisse tradat.

HIS LUSITANVS Non tantum in me inuehitur, ut putaram, nostræ accusandæ gratia negli-
 gentiæ, sed etiam suæ extollendæ gloriæ, quippè qui se nobis rei medicæ peritiorem ostendere am-
 bierit. Verum si (ut solertes decet scriptores) Italica eadem commentaria secundò edita anno à
CHRISTO Nato. M. D. L. perlegisset, comperisset quidem Symphytum Petræum me per me
 met adinuenisse. Id quod is nunquam per sese, uel per alios fortassè fecisset, ni Falconerius ille (si ta-
 men uera refert) id illi ostendisset. Non enim una die uniuersa seges in horreum congregari potest.
 Quo fit, ut accusari iure non possim, ubi quandoque falsus fuerim, me hanc uel illam non nouisse
 stirpem. Præstabat quidem tunc mihi Symphytum Petræum nunquam me uidisse fateri, quàm men-
 tiri,

Calumnia di-
 luitur.

Matricariam
 nullâ esse Ar-
 temisiam spe-
 ciem aperte
 probatur.

Cotula scetida
 non est Par-
 thenium.

Calumnia xiiii
 de Symphy-
 to Petræo.

Confutatio.

tiri, vt doctior, diligentiorq; uiderer, quo nihil detestabilius, execrabiliusq; dici potest.

Calúnia xv.
De Sparganio.

AD SPARGANIVM veniamus, in quo ita me taxat. Sparganium siue Xiphidion Officina rum Spatula foetida est, cum inter se maximè conueniant. Vnde Matthiolus Senensem hic errare certum est, qui Sparganium non esse Spatulam foetidam contendit, & eò magis, quia in Spatula foetida pilulas non comperiri, in quibus semen claudatur, dicat: quod falsissimum esse, qui Spatulæ foetidæ mediocrem habent notitiam, norunt. Proindè Sparganium Spatulam foetidam esse certum est.

Calumnia cõ-
tunditur.

Haecenus ille. Demiror sanè tam perfrictam hominis frontem, qui quasi omnium rerum naturam, plantarum omnium intimam notitiam perdiderit, ac imbiberit, adeò audacter hos graues mihi imponit errores, confestim me errare accusat. Cognoscitis, vt opinor, hominis eruditionem, & vitæ consuetudinem. Porrò non modò omnibus rei herbariæ studiosis (vnum tantum Ruellium excipio) sed & cæteris omnibus, quibus aliqua sit stirpium cognitio in confesso est, nil aliud esse Spatulam foetidam vulgò appellatam, quàm Xyridem. Xyris enim præter id, quòd omnibus notis, Spatulam foetidam referat, foliorum odore facillè indicat nomenclationis occasionem, quippè quoniam si digitis confricentur, foetidum admodum odorem fundunt, undè illi nomen, adeò vt Tirefia, vel Talpa cæcior sit, qui non uiderit, Spatulam foetidam uocatam omnibus sanè notis Xyridem referre. Hanc à nemine descriptam reperio, præterquam à Mattheo Syluatico Pandectarum authore, qui eam Iridi similem reddidit. Id quod Lusitani petulantiam palàm facit. Siquidem nulla extat planta, quæ magis Iridem referat, quàm Xyris, adeò vt scripserit Oribasius appellari aliquibus Syluestrem Iridem, à quo quantum distet Sparganium, eos iudices velim, qui in materia medica indaganda plus

Spatula foeti-
da est Xyris,
non Sparga-
nium.

operis, ac laboris, quàm Lusitanus impenderunt. NEC PLVRIBVS verbis ea refellam, quæ de Siderite obijcis, in quam magis, ac magis tuam detegis rei plantariæ inscitiam, cum ita memoras. Conspicitur Sideritis hæc in nonnullis vallibus folio aspero Saluæ magnitudine tanquam Marrubij albicante, & per circuitum tanquam Quercus dentato, quod fricatum ex se odorem, qualem ex Cydonijs optimè maturis oriri videmus, emittit, quem Dioscorides subintelligit, cum dicit gustu non iniucundo, cum adstrictione aliqua. Hanc verò Fuchsius in suo herbario nouisse videtur, quanquam Matthiolus oppositum contendat. Sed re vera Matthiolus eam nunquam vidit, quia si eam cognouisset, illius odorem suauissimum nunquam prætermisisset. Hæc eius sunt verba: sed quàm omni

Calúnia xvj.
De Siderite.

succo inania, ipse videat. Quòd enim de Siderite prima, quam se in doctissimi viri Fuchsij herbario narrat inuenisse, suas proferat commentitias nugas, hic facillè demonstrat, quòd eius folia non modò non spectentur Quercus instar sinuata, sed nec per ambitum nulla parte laciniata, tametsi Lusitanus, vt potius suam tueretur opinionem, quàm veritatem, id non sit veritus affirmare. Ipsa enim Fuchsij pictura de Lusitani fide maximè testatur. In primis enim flores ostendit spicatos in caulium summitatibus erumpentes, non autem in ipsis caulibus orbiculatæ vertebrae instar, vt in Marrubio, per interstitia dispositos. Præterea folia nulla ex parte correspondent, nec pomorum Cydoniorum odor, quem solus Lusitanus illi tribuit. Dioscorides enim Cydoniorum odore, nec quouis alio Sideritem hanc commendauit, sed gustu non iniucundo; multa enim habentur, quæ odore maximè placeant, & sapore displiceant. Sed mihi satis verendum est, an Lusitanus Cydoniorum odore huic plantæ tribuerit, ut uera fateretur, an fortasè suæ sustinendæ opinionis causa. Quippè Fuchsius huic iusce odoris non meminit, nec nobis periculum facientibus percipi potuit. Non enim hanc stirpem ignoramus, vt sua potius temeritate, quàm scientia existimat Lusitanus. Sed non fortasè à scopo aberraret, qui diceret Lusitanum Fuchsij Sideritem nusquam vidisse, nisi appictam, quod falsò scribat, Sideritem hanc in vallibus nasci, vbi plerunque solum vlginosum esse solet, Fuchsius verò perindè, ac Dioscorides in asperis, petrosis, ac incultis locis. MINVS acerbè aliquantò patior, cum de Trago nostram studet emendare opinionem, vbi Lusitanus ita suam exorditur calumniam. Non prætermittendus quoque est Ruellius, qui proculdubio in dignoscenda herba ista multum hallucinatus est, qui Tragum Iunci speciem esse crediderit, cui quoque Matthiolus Senensis subscribit nulla fultus ratione, cum è directo Tragum herba sit, ex qua vitrum conficitur. Atqui inter omnia, quæ hætenus nobis obiecta sunt a Lusitano, & satis dilucidè, vt arbitror, refutata, nihil iustius, nihil æquius fateor, vnquam in nobis est calumniatus, quàm quæ de Trago hic recitat. Hoc modò si cauere potuisset, dum nimis se sollicitum exhibet circa exiguam in nobis labeculam, non ipse pluribus se maculis contaminaret. Equidem fateor, olim in Tragi historia ancipitem me habuisse opinionem, quanquam inclinaret quandoque animus ad credendum, nil aliud Tragum esse, quàm quoddam humilis Iunci genus in maritimis proueniens, cui semen acinosum in cacumine nascitur rubrum, adstringenti sapore. Eram enim fretus hoc argumento, quòd scilicet scripserat Dioscorides, nasci Tragum sine folijs, pusillis circum ramos acinis, rufis, multis, magnitudine tritici, acuto, cacumine, quæ omnia potius ad iuncos spectare, quàm ad aliam quamuis plantam uidebantur. Opinionis inditiam subindè augebat, quòd sequenti statim capite idem Dioscorides de Iuncis vulgaribus egerit. Verum quòd & summis, & præclarissimis contingit ingenijs, ut temporis processu plura quoque inuenierint, & diligentius examinauerint, id mihi accidisse fateor. Re nanque in posterum exactius agitata, ac perpenfa, melioribus adinuentis, minimè puduit priorem deponere opinionem. Etenim cum animaduertem apud Theophrastum, & Plinium, quorum etiam iudicium in nostris Lati-

Sui ipsius nugis confuditur Lusitanus.

nis

Calúnia xvij.
De Trago.

nis

Calúnia xvij.
De Trago.

nis

Calúnia xvij.
De Trago.

nis

Calúnia xvij.
De Trago.

nis

nis commentarijs secuti sumus, Tragum utrisque Scorpionem appellatum, quemadmodum & Dioscoridi aculeatam in uniuersum esse plantam, priorem, quæ in animo versabatur, opinionem diutius sequi non libuit. De hac enim planta scribēs Theophrastus lib. vi. cap. i. de Plantarum historia. Aculeatarum, inquit, alia ex toto aculei sunt, vt Corrua & Scorpium. Hæc enim nullum, præter aculeum, folium gerunt. Id quod postea repetijt tertio eiusdem libri capite his verbis. Inter ea verò distincta genera plurimum quæ aculeato folio cōstant, nimirum dixerim, quod ex toto spinosum inspicatur, exiguo est numero, quemadmodum diximus, & difficile quicquam fermè inuenies, præter Corrudam, & Scorpium, quæ post Aequinoctium Autumni florescunt. Scorpium enim florem in carne extuberante sub extremo aculei profert, initio candidum, postea leuiter accedentem ad purpuram, & singulari radice, eademq; breui adhæret. Hæc ille. cui subscribit Plinius libro xx. cap. xv. sic inquit. Spinofarum multæ species. In totam spina est Asparagus, Scorpium. Nullum enim folium habet. Quibus palàm est Tragum, quem Dioscorides etiam Scorpionem vocat, nullis prouenire folijs, sed scaterere tantum aculeis. Id quod etiam videtur fateri Dioscorides, quod dixerit, Tragum, quem alij Scorpionem vocant, sine folijs oriri, acutis tantum circa ramos adnatis granis. Quamobrem libenter hac in re postea meam correxi sententiam, quam Lusitano displicuisse summopere gauderem, si quid hæc mea dubitatione melius, ac certius aliquid deprompsisset, sed quod vsu uenire nimis temeritati plerumque solet, dum nimis in me exarandescens maius aliquid asseuerare nititur, longè turpissimè labitur, quod eam velit plantam legitimum esse Tragum, quæ Mauritanis Kali, & Alkali appellatur, nobis verò Hetruscis Soda, cuiusq; imaginem vltimæ huic editioni addidimus libro secundo inter Atriplices ad viuum expressam. Quandoquidem planta hæc, ex qua alumen conficiunt, quo vitrarj vtuntur, Catinum appellatum, quin & sal, quod à planta Alkali vocant, folijs non vacat, quum admodum sit foliosa, nec vllis penitus riget aculeis. Ipsa enim cum primùm emergit, folijs profilit minori Sedo æmulis, quæ tractu temporis dodrantali ferè longitudine augentur, geniculatimq; protrahuntur. Cum verò iam adoleuerint, prodeunt è geniculis folia pingua, crassaq; incurua, ex lata origine in acutum desinentia. Vbi verò ad summum constiterint, in caulium cacuminibus longè minora, exilioraq; spectantur rufo colore, à quorum exortu parua, rotundaq; prodeunt pilula, in quibus minutum semen concluditur, vt videre est extra Tergesti mœnia, ijs præsertim locis, quibus salinarum aræ circundantur. Quæ Tragi notis prorsus repugnant. Adde quod Kali sapore sit admodum falso, Tragus verò non falso, sed adstringente. Quæ omnia citra controuersiam attestantur, quod legitimum Tragum nunquam viderit, nec nouerit Lusitanus. Qui tam excors, obliuiosusq; deprehenditur, vt eandem herbam legitimum Tragum esse affirmet, quam prius asseruit esse Anthyllidem, vt postea disseram. Cæterum eam constat plantam genuinum esse Tragum, quam nos suo luoco appinximus. Quippè ea sola, Corrua excepta, tota spinosa visitur, nullis circundatur folijs, & in maritimis tantum nascitur, fruticosa, humilis, humi accumbens, innumeris triangulis, quadrangulisue, tritici magnitudine vbiq; scatens, in quorum medio (vt Theophrastus inquit) post Autumnii Aequinoctium flos emicat albus, qui paruo temporis tractu purpureus euadit, adstringenti sapore, perindè ac tota planta, adeò vt nihil repugnet, quin hæc genuinum Tragum dici queat. Hanc inueni ego primus in Tergestino solo in Hadriatici littore, vbi frequentissima, copiosaq; oritur. Nec immeritò Scorpium eam appellauere antiqui, quippe quod auelli non possit, nisi ictis ab ea manibus, vt ego mihi testis esse possum. Tantum igitur abest, vt eclari uelim mea, sicubi sunt errata, ut ea etiam ipse non uerear emendare, gaudeoq; hæc à cæteris aperiri, modò ista semper adhibeatur moderatio, vt potius veritas exquiri videatur, quàm improbæ calumniæ, quæ in optima quæque inuehuntur, instrui sentiantur. Etenim id longè honestius arbitramur, vbi quis se lapsus nouerit (quum proprium sit hominum labi) se hallucinatum aliquandò agnoscere, quàm, quod extremæ est pertinaciæ, ac uecordiæ, quod semel arripueris mordicus adeò tenere, ut illinc auelli non consentias. Ac sanè in ijs commentarijs, quæ antea Italico euulgauit sermone, nonnulla postmodum deprehendi, quæ minus quàm decreueram à nobis enucleatè, exactèq; essent scripta. Quorum & eo ipso tempore non eram nescius. Verebar quidem sapè ne tanti operis festinatio inter tot alia, quibus in dies distinebar, iudicij fortè extremam maturitatem in aliquibus peruerteret. Quod sanè peccatum leue (vt credo) & in paucissimis repertum, quamuis reliquorum utilitate, tum facillè compensari, tum rectè obscurari posse censerem, sciebam tamen prauos, ac maleuolos homines minime defuturos, qui etiam rectissimè à nobis dicta lacerare, & caninis dentibus arrodere non cessarent; & qui citius reliquorum omnium fructu se expoliari mallent, quàm ut leuissimum alicui condonarent erratum. Sed quid? Tot amicorum erant interpellationes, qui hoc opus à me quotidie flagitarent, & propè suo iure postularent, ne hoc meorum studiorum partu eos diutius defraudarem, & suspensos tenerem; ut improborum, inuidorumq; iniquis moribus me intempestiuis obijci mauerim, quàm horum resistere uoluntati. Emisi tandem opus non tam maturum, quàm amicorum precibus, & obsecrationibus efflagitatum. Quorum desiderijs satisfactum à nobis plurimum gaudeo. Si qua verò erant nimis accelerata, ea sanè longè accuratius in Latinis nostris commentarijs agitata sunt, & discussa. Id quod tunc me maximè solabatur. Quæ si ante me ita deprehendisset Lusitanus, vt nullam in me ostentasset acerbiter, nullas in optimè munita, firmataq; suas ingessisset calumnias,

Kali, & Alkali Arabum.

Kalihistoria.

Lusitani inconstantia.

Tragum genuinum.

Author Tragum prius inuenit.

Coloniae.

Tragum.

Lusitani ob-
sectio in Ama-
rantho.

Turpis ac ri-
dendus Lusita-
ni error.

Ruellius & Fu-
chsius à Lusitani
calúnia vindicantur.
Calúniæ xvij.
de minori Sedo.

Lusitanus re-
prehenditur.

Calumnia re-
fellitur, & A-
mathum hal-
lucinatum ef-
se ostenditur.

Calúnia xix.
de Cirsio.

Calumnia di-
luitur.

calumnias, & non sua infidelitate in alienas possessiones irrumperet, gratias ei profectò agerem, quòd suo studio, & synceritate hisce nos subleuasset laboribus. Iam verò optima quæq; fœdisimè lacescit, cònuellit, diripit, & in quibus aliquam veniam mereri poterat eius calumnia, hæc maiori offuscatur fal-
sitate. D I X I paulò ante in Trago, quàm sua reprehensione turpiter aberrauerit, nunc quoque in Amarantho nihilò cautius, & peritius se gerit. Scio in Italica editione Actium de Amaranthi viribus differentem me citasse in vulgari Amarantho, quum Actio nil sit aliud Amaranthum, quàm Dioscoridi Helichrysum. Nec tamen à Lusitano admonitus facilè, & non inuitus quædam reuocare, & omnia prorsus trutinare decreueram in Latinis postea commentarijs: quod & iam pridem est factum. At ne Lusitanus vanè contra nos exultet, ac nulli incogitantia indulgendum uociferetur, videat ipse quàm falsò sibi persuadeat vulgaris vsus Amaranthum esse Chrysocome. Nam si (vt audio) Græci sermonis peritum se ipsum facit, maximo illi uitio adscribendum fuerit, quòd Græcorum verborum vires tam negligenter expendit. χρυσός enim Græcis, aurum Latinis designat, κόμη verò coma. Adeò vt id sit Græcis χρυσόκομη, quod Latinis aurea coma. quo manifestè deprehenditur Lusitani inscitia. Quandoquidem cum vulgari Amarantho spicatus flos insit, non aureus, sed in purpura ardens, quo pacto fieri possit vt rectè is χρυσόκομη Græcis rectè dicatur, ij diiudicent, qui Græci sermonis peritiores habentur interpretes, quiq; hæc diligentius explorauerunt. Quòd autem Chrysocome flore sit aureo, ut ipsa fert nomenclatio, testis est Plinius libro xxi. cap. viii. vbi sic inquit. Chrysocome, siue Chrysitis non habet Latinam appellationem, palmi altitudine est, comantibus fulgore auri Corymbis. Quamobrem non solum constabit, quàm lubricè lapsus sit Lusitanus, sed quàm falsò, ac iniquè accusauerit Ruellium, & Fuchsius. Quippè cum Chrysocome, & Amaranthum longè inter se differant, vt clarissimi illi viri rectè norunt, non ab re illis dictum est Amarantho purpureo vim esse adstringentem, siquidem mansa coma, folia, ac etiam radix adstringentem facultatem non obscuram præferunt. H I S A C C E D V N T, quæ in minori Sedo Lusitanus enumerat ita exordians. At minus Sedum (vt ego opinor) faba crassa, siue faba inuersa herba dicta est, natura frigida, non autem Vermicularis, vt Matthiolus, & alij putant, quia Vermicularis herba sapore acris est, natura verò calida, quæ duo minimè Sedo minori conueniunt, cum, vt dixi, Sedum minus natura frigidum, vt Maius est. Cæterum & planta ipsa descriptioni in toto responderet, vt iure concludendum sit, vt Faba inuersa, siue crassa dicta minus hoc Semperuium sit. Hæc illius sunt deliramenta. Sed sanè vereor, ne hæc tam crassa, tamq; frigida herba cerebrum ei totum perfrigerarit, inuerterit, infatuaueritq;, ac Amathum nostrum penitus amentem fecerit. Inquit Dioscorides, Semperuium minus in petris parietinis, & macerijs, nec non scrobibus opacis nascitur, cauliculis ab vna radice multis, tenuibus, crebrò foliatis, exilibus folijs, rotundis, pinguibus, mucronatis, caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosq; flores, & tenues gerente. Dioscoridi subscribit Plinius libro xxv. cap. xiii. his uerbis. Minus Semperuium in muris, parietinisq; nascitur, & tegulis fruticosum à radice, & sursumq; ad cacumen, folijs angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule, radix inutilis, quibus maximè omni ex parte refragantur omnes fabariæ illius notæ. Quandoquidem Fabæ inuersæ uocatæ cauliculi non insunt tenues, sed crassi, ac pingues, bicubitales, & quandoque maiores, nec folia quidem exilia, rotundaq;, sed magna, lata, ac prælonga, flores in umbella non herbidi, sed plerunq; melini, uel in purpuram candicantes. Radice quoque non est inutili, nec superuacua, sed bulbosa pluribus adnatis tuberculis Asphodeli ferè modo. Colore cinereo, cortice læui, & succo plena ad multa expetita. Quæ in uniuersum notæ, si cum minoris Sedi historia comparentur, clarissimè demonstrabunt tantum ab illo differre Fabariam, quantum à lusciniæ coruus. Non enim aliam ob causam Semperuium tam maius, quàm minus id sibi nominis ascium, quàm quòd perpetuò anno toto virescat, ac uiuat. Id quod testatur Theophrastus libro vii. cap. xiiii. de historia Plantarum, quin & Plinius locò nuper citato. Idem præterea affirmat plantæ ipsius nomenclatio Græca, Ἀειζών enim Græcis sempiternum designat. Sed hoc naturæ donum Fabariæ minimè largitum videtur, quum autumno pereat tota, & in uniuersum arefcat, nec indè celerius repullulet, quàm Vere medio. Quod autem Vermicularis dicta, quæ Semperuium minus nulla reclamante nota repræsentat, sapore sit acris, detestantur uniuersi materiæ medicæ studiosi, cum nullo alio sit sapore, quàm acido. Sed cum fortassè Lusitanus syncero careat gustu, perindè ac iudicio, mirandum sanè non est, si inter acidum, & acrem nullam fecerit differentiam. D E C I R S I O hæc habet. Adeò Cirsion nostræ vulgaræ Buglossæ respondet, vt omninò fatendum sit eandem esse herbam, cuius sententiæ Ruellius quoque patrocinator, & meritò quia videmus Buglossam aliquandò triquetrum habere caulem spinosum, ex cuius floribus nescio quid, vt animaduertenti notum euadet, euanescit, nam in cæteris ita inter se respondent, vt spectanti nulla dubitandi maneat occasio. Proinde Matthiolus in hac re minus benè dixisse crediderim, cum Cirsium alteram herbam à Buglossò esse contendat. Sic Lusitanus ille. Cæterum cum vulgari Buglossò caulis sit rotundus, non triangulus, ut fortassè per somnium vidit Lusitanus, nec foliola ab imò cernantur, quæ vllam rosæ speciem præ se ferant, sed spithama longiora, quin & quòd caulis cacumen orbiculatum non sit, nec ibi capitula purpurea, quæ in pappos euanescant, videantur, vulgaris vsus Buglossum Cirsium esse non potest, cui caulem reddidit Dioscorides perpetuò triquetrum non aliquandò tantum, & angulos ip-
fos

fos solum aculeatos voluit, & per interualla molles, quibus profectò notis vulgare Buglossum prorsus destituitur. Caule enim est, vt diximus, tereti, qui ubique tenuissimis aculeis rigeat. Adhæc Cirsio capitula requiruntur purpurea, vt etiam præter Dioscoridem fatetur Plinius libro xxvii. cap. viii. quæ in lanuginem dehiscant. At cum vulgare Buglossum nulla vnquam capitula proferat, quæ tandem lanuginem vllam contrahant, sed flores tantum purpureos, nullam præ se ferentes capituli formam, nec unquam lanuginem contrahentem, non uideo, cur ita stolidè crediderim vulgare Buglossum legitimum esse Cirsium, in quo censendo decepti sunt Ruellius, & eum sequutus Lusitanus, qui cum scripserit è vulgaris Buglossi floribus nescio quid euanescere, suam ipsius vanitatem declarat. Cirsij (vt opinamur) genuini imaginem quis uidere poterit in commentarijs nostris, quæ uiuum legitimumq; referat. Buglossum enim quod passim concessit in usum, vel Echij species est, vel potius fortassis ipsa Lycoplis, vt aliàs latius explicabimus. RELIQVVM est, ut ad ea respondeam, quibus me falsò in Elleboro accusat Lusitanus his verbis. Ex iunioribus quoque Matthioli Senensis nigrum Elleborum albo periculosiorem facit, quia ita experientia deprehendit, quum tamen hodie boni practici nigro correpto tanquam Diagredio utantur. His in nos ille. Sed an iure, vel iniuria eos iudices uelim, qui accuratius, quàm ille ea perlegerunt, quæ in commentarijs nostris de utriusq; Ellebori uiribus scripsimus, quibusq; in animo semper est non mentiri. Siquidem ij, ubi nusquam à me scriptum reppererint, nigrum Veratrum albo esse validius, perniciosiusq; (vt Lusitanus somniasse uidetur) minimè mihi verendum est, quin illum temeritate, ac mendacio accusaturi sint. Scripsi quidem, scriptis commendasse Plinium libro xv. cap. v. Nigrum boues, equos, suesq; necare, cum tamen albo nullo incommodo depascantur. Quo fit, vt iniurià in me reiecerit Lusitanus, quæ non nostræ, sed Plinianæ sunt lectionis. At quum is ad nostros perdendos labores inuidentia, ac liuore se totum accinxerit, eò cæcitatatis, amentia, insoletiaq; procescit, ut etiam aliorum errata in nos remiserit, utpotè, qui mentiri nunquam erubuerit; non alia opinor causa, quàm quòd uoluerit monumentum sceleris, atque audaciae suæ esse in conspectu omnium. Hactenus Amathe tuis ineptissimis calumnijs satis, superq; puto à nobis esse responsum, atque ita clarè, tantaq; luce eas me diluisse nunc arbitror, ut si vlla in te fuerit ratio, si qua probitas, si quod etiam scientiæ vestigium, facile seu in me, seu in alios istam sis posthac depositurus temeritatem. Est quidem, vt discas, quid docti sentiant, priusquam tam arroganter, tam temerè in eorum labores insolescas. Quinetiam quo pacto eorum sudoribus potius candidè & gratanter fruaris, quàm ut eos imperitè lacessas, & tuis calumnijs obruas. Etenim non iccirco has vigilias libentissimo animo suscepimus, vt tu eas obscures tua inuidentia, ac etiam imperitia. Etenim si nostras has lucubrationes tibi vsui esse nolis, cur talem clandestinum furem te exhibes, ut solùm tua furta commendata alijs esse uelis; cætera uerò, quæ tua libido sibi non uendicari, ea malitiosa studeas opprimere inuidentia? Patefaciam in alijs tuum infidelem in meis scrinijs animum. Nunc satis mihi est, si tuas contuderim calumnias; quibus si tuo quoque iudicio à me esse satisfactum, uehementer tua causa gaudeo; sin is maneat, ac perseueres, qualem te esse prædicant, certè non omnium iudicium, candor, ac æquabilitas ex vna tua indocta, & præcipiti pendebit maleuolentia. Narrat vetusta gentilitas eos, qui se intulissent magnæ Deæ sacrificijs, confestim excæcari, quam quidem cæcitatem illi non tam ad oculos, quàm ad mentem referebant. At ego Amathe non te ideo cæcum dico ductus hac gentiliū superstitione, quòd Cibeles alicuius te inferueris facris, sed ea tantum ratione, ac sententia (vt tu ipse iam pridem in te experiris) quòd à Deo immortalis perfidissimè desciscas. Etenim cum (ut audio) nunc nostræ religionis te ipsum facias, nunc Iudaicis legibus, superstitionibusq; te totum addicas, & ita non solùm in homines, sed in ipsum Deum Optimum Maximum insolescas, minimè id est mirum, si à te ipso quoque deficias, & omni statu mentis dimouearis. Vt non modò in te nulla vigeat pietas, nulla religio, verùm & in ipsa medica facultate, quam immeritò profiteris, plurimùm cæcutias. Hinc ego fieri arbitror, vt non solùm tibi, sed & cæteris omnibus molestissimum, ac infestissimum te exhibeas: & tumultuosissimis mentis furijs impulsus modò huc modò illuc agiteris: quin etiam ut tu, qui tam diu tua impietate in diuina cæcutis veritate, nunc nec alios, nec te ipsum in ipsa medica facultate intelligas. Quare nulla mouebor admiratione, si tuam obstinatam detrectes exuere uesaniam. Non id iam animo mecum proponebam, non iccirco tuam reprimere sum conatus insanabilem (vt timeo) libidinem, vt te tuæ aliquandò in tanta veritatis luce peniteat insanix, sed id magis elaborauit, ne tyrones, & huiusce medicæ materiæ studiosos tuæ fortè impedirent calumnia. Nihil tuam Amathe moror Censurâ, Iudicabant syncerius docti, ac præclari homines, utrùm tu iustius me inuaseris, an ego maiori ui te in me temerè irruentem declinauerim, penitusq; profligauerim. Quapropter aut cessa Amathe posthac calumniari, aut tam quæso non sis inutilis, & inanis, vt quum reliquorum labores & scripta explodas, tu nihil melius afferas; aut, quod vltimum est, caue, ne apud eruditos, & æquisimos lectores, ac iudices, qui nunquam deerunt, tua inuidia, & calumnia nostrum augeant, & amplificent honorem.

Calûnia xx. de Elleboro.

Exploditur Lusitani calumnia.

Lusitani inuidentia detegitur.

Animaduersio in Amathi deliramenta in sciti amq;.

Lusitanus Semiuudæus. Hispani tales Maranos vocant, quos maxime detestantur. Cur Amathus tanta labore cæcitate.

Cur Author hanc confecerit Apologiã.